

Samerna och Sápmi: urfolket i norr

Berättelse

Ett urfolk i Norden

I de norra delarna av Norden bor ett folk som kallas samerna. Samerna är ett urfolk, det vill säga ett folk som har levt i ett område mycket länge, redan innan de länder och gränser vi känner i dag fanns på kartan. Samerna bor inte bara i Sverige, utan också i norra Norge och Finland samt på Kolahalvön i Ryssland. Hela detta stora område kallas Sápmi. Sápmi är namnet på samernas område och kultur, men det är inte ett eget land med egna gränser. Man kan i stället se det som ett område som ligger i fyra länder samtidigt, och som inte följer ländernas gränser.

Hur många är samerna?

En fråga som många ställer är hur många samer det finns. Svaret är att ingen vet exakt. I Sverige registrerar man nämligen inte etnisk tillhörighet, alltså vilket folk en person tillhör. Därför finns det ingen officiell siffra. Man brukar uppskatta att det bor ungefär 20 000–50 000 samer i Sverige, men det är viktigt att komma ihåg att detta är en uppskattning och inte en exakt uppgift. Olika källor anger dessutom olika siffror.

Det är också bra att veta att samerna inte är en helt enhetlig grupp. Det finns till exempel både samer som arbetar med renar och samer som inte gör det, och det finns flera olika samiska språk och områden. Därför är det ofta bättre att säga “många samer” än “samerna”, eftersom samer kan leva och arbeta på många olika sätt.

Samernas ställning i lagen

Samernas ställning i Sverige har blivit allt tydligare med tiden. Redan 1977 uttalade Sveriges riksdag att samerna är ett urfolk. Sedan år 2000 räknas samerna som en av Sveriges fem nationella minoriteter. De andra fyra är judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Samtidigt, år 2000, blev samiska ett nationellt minoritetsspråk. Några år senare, 2011, skrevs det dessutom in i den svenska grundlagen att samerna är ett folk. Grundlagen är de viktigaste lagarna i landet, så detta är ett starkt erkännande.

Sametinget – parlament och myndighet

Samerna har ett eget folkvalt parlament som heter Sametinget. Det finns i Sverige sedan 1993. Sametinget är ovanligt eftersom det är två saker på en gång: dels en statlig myndighet, dels ett parlament som samer kan rösta till. Sametinget arbetar med frågor som rör det samiska folket, kulturen och språken.

Flera språk och egna symboler

I Sverige talas flera samiska språk. Bland dem finns nordsamiska, lulesamiska, pitesamiska, umesamiska och sydsamiska. Hur många samiska språk eller varieteter man räknar med kan dock

variera mellan olika källor, så det går inte att ge en helt säker lista. Hur många som talar de olika språken är också osäkert.

Samerna har dessutom egna symboler som man kan se på många platser i norra Sverige. Den samiska flaggan godkändes 1986 och formgavs av konstnären Astrid Båhl. Flaggans färger – röd, blå, grön och gul – kommer från den traditionella samiska dräkten. Samernas nationaldag firas den 6 februari. Datumet valdes till minne av det första samiska landsmötet, som hölls i Trondheim i Norge just den 6 februari 1917.

Renskötseln och en vanlig missuppfattning

En vanlig missuppfattning är att alla samer arbetar med renar. Så är det inte. I verkligheten är det bara en mindre del av samerna som är renskötare, medan många har andra yrken, precis som andra människor i Sverige. Renskötsel är ändå en viktig näring, och i Sverige har samer ensamrätt att bedriva renskötsel. Det betyder att det bara är samer som får arbeta med renskötsel i landet.

Samernas historia tillsammans med den svenska staten har inte alltid varit enkel. Staten förde under en lång tid en politik som ville få samerna att lämna sin egen kultur och sitt eget språk, något som ibland kallas försvenskning eller assimileringspolitik. För den som vill veta mer om denna historia är det klokt att vända sig till officiella källor, som Sametinget eller den så kallade Sanningskommissionen för det samiska folket, i stället för att lita på enskilda åsikter.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
urfolk	ett folk som har levt i ett område mycket länge, innan dagens gränser fanns
enhetlig	likadan rakt igenom; utan skillnader inom gruppen
registrera	skriva upp och spara uppgifter, t.ex. om personer
etnisk tillhörighet	vilket folk eller vilken kultur en person tillhör
uppskattning	en gissning om ungefär hur mycket eller hur många
nationell minoritet	en folkgrupp som har en särskild ställning och särskilt skydd i ett land
grundlag	de viktigaste lagarna, som står över andra lagar
erkännande	att något officiellt godtas och bekräftas
folkvald	vald av folket genom en röstning
varietet	en form eller variant av ett språk
missuppfattning	en vanlig men felaktig tanke om hur något är
ensamrätt	att bara en viss grupp har rätt att göra något
assimileringspolitik	en politik som vill få en folkgrupp att lämna sin egen kultur

Läsförståelsefrågor

---

1. Vad menas med att samerna är ett urfolk?
  1. Att de nyligen har flyttat till Norden.
  2. Att de har levt i området mycket länge, redan innan dagens gränser fanns.
  3. Att de bara bor i städer i södra Sverige.
2. Varför finns det ingen exakt siffra på hur många samer som bor i Sverige?
  1. För att man i Sverige inte registrerar etnisk tillhörighet.
  2. För att samerna vägrar att svara på frågor.
  3. För att alla samer bor i andra länder.
3. Vad är speciellt med Sametinget?
  1. Det är en skola enbart för renskötare.
  2. Det är både en statlig myndighet och ett folkvalt parlament.
  3. Det ligger i Trondheim i Norge.
4. Vad betyder ordet "ensamrätt" i texten om renskötsel?
  1. Att alla i Sverige får arbeta med renskötsel.
  2. Att bara samer får arbeta med renskötsel i Sverige.
  3. Att ingen får arbeta med renskötsel.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Samerna är en av Sveriges fem nationella minoriteter.
  2. Alla samer arbetar med renskötsel.
  3. Samerna är en helt enhetlig grupp som lever på samma sätt.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Den samiska flaggan godkändes 1986.
  2. Samiska blev ett nationellt minoritetsspråk år 2000.
  3. Nordsamiska är det äldsta av de samiska språken.
7. Förklara med egna ord varför texten skriver "man brukar uppskatta" om antalet samer i stället för att ge en exakt siffra.
8. Texten kallar det en "vanlig missuppfattning" att alla samer arbetar med renar. Vad är det egentliga förhållandet enligt texten?
9. Varför är det viktigt att samerna nämns i grundlagen, tror du? Svara med stöd i texten.
10. Texten säger att det ofta är bättre att skriva "många samer" än "samerna". Vad vill texten visa med det, tror du?

11. Texten rekommenderar att man vänder sig till officiella källor när man vill veta mer om samernas historia. Varför kan det vara klokt att göra så?
12. Förklara skillnaden mellan att “uppskatta” ett antal och att ha en “officiell siffra”, så som texten beskriver det.

Diskussionsfrågor

- Finns det urfolk eller nationella minoriteter i landet du kommer ifrån? Hur ser deras ställning och rättigheter ut?
- Texten berättar att det talas flera samiska språk i Sverige. Vad känner du till om minoritetsspråk eller dialekter i en kultur du känner väl?
- En vanlig missuppfattning är att alla samer är renskötare. Varför tror du att sådana förenklade bilder av en folkgrupp uppstår, och hur kan man tänka källkritiskt kring dem?
- Texten säger att det är klokt att använda officiella källor när man vill veta mer om en känslig fråga. Hur gör du själv för att kontrollera om en uppgift stämmer?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om ett urfolk, en minoritet eller ett språk som du känner till. Förklara var de finns, vad som är typiskt för deras kultur eller språk, och varför det är viktigt att olika kulturer och språk får finnas kvar.